

УДК 338.48-44

БОЙКО Маргарита,

д. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету

ВЕДМІДЬ Надія,

д. е. н., професор, декан факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету

ОХРИМЕНКО Алла,

к. е. н., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету

ТРАНЗИТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ*

Досліджено сутність і прояви транзитивності національної туристичної системи (НТС). Надано визначення транзитивності НТС та розкрито її ознаки. Враховуючи глобальні та локальні чинники, що впливають на розвиток НТС, представлено часові та структурні параметри транзитивності НТС. Запропоновано механізм транзитивності НТС. Обґрунтовано, що необхідність зростання конкурентоспроможності та адаптації НТС до міжнародних соціально-економічних процесів зумовлює її орієнтацію та важливість врахування принципів транзитивності.

Ключові слова: туризм, національна туристична система, транзитивність, трансформація.

Бойко М., Ведмидь Н., Охрименко А. Транзитивность национальной туристической системы. Исследована суцність и проявления транзитивности национальной туристической системы (НТС). Дано определение транзитивности НТС и раскрыты ее признаки. Учитывая глобальные и локальные факторы, влияющие на развитие НТС, представлены временные и структурные параметры транзитивности НТС. Предложен механизм транзитивности НТС. Обосновано, что необходимость роста конкурентоспособности и адаптации НТС к международным социально-экономическим процессам определяет ее ориентацию и важность учета принципов транзитивности.

Ключевые слова: туризм, национальная туристическая система, транзитивность, трансформация.

Постановка проблеми. Вектор розвитку національної туристичної системи (НТС) у національному та глобальному соціально-економічному просторі потребує осмислення логіки транзитивних процесів, характерних для нинішнього економічного розвитку. Нині маркерами

© Бойко М., Ведмидь Н., Охрименко А., 2018

* Стаття підготовлена у межах виконання науково-дослідної роботи «Інтеграція туристичної системи України до світового ринку послуг» (номер державної реєстрації 0117U000503).

розвитку національної туристичної системи є безпрецедентне зростання інформаційних потоків, генезис нових ризиків і «викликів», обумовлених її міжгалузєвою сутністю та впливом глобальних чинників. Це зумовлює дослідження сутності та особливостей трансформацій НТС як відкритої соціально-економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток НТС детермінується як внутрішніми, так і зовнішніми впливами. Відповідно, підсистеми національної економіки України (у т.ч. й НТС) апріорі перебувають у стані транзитивності. Саме тому є очевидним, що транзитивність – це не лише перехідний стан, а сталий тип відносин для НТС як для відкритої системи.

Зародження ідей транзитивності або наявності в історичній площині проміжних та перехідних етапів (станів) спостерігається вже у XVIII ст. Проте останнім часом вони набувають особливої актуальності у науковому просторі. Необхідність дослідження проблем транзитивності суспільства доведено у працях А. Подп'ятнікової [1], де акцентовано увагу на тому, що транзитивне суспільство – не просто перехідне, а суспільство інноваційного типу; В. Абакумової [2], що ідентифікує характерні риси транзитивного суспільства як динамічної системи. У дослідженнях Л. Матвєєвої [3] вивчається проблематика транзитивності та транзитивної держави в таких сферах наукового знання, як філософія, соціологія та юриспруденція. З економічної точки зору, в українській науці виокремлюються дослідження різних сфер діяльності «в умовах транзитивної економіки», проте в них констатується стан транзитивності без глибоких досліджень змістовного наповнення цього феномену. Окремо можна виділити праці О. Білоруса [4], де на макроекономічному рівні досліджуються трансформаційні проблеми транзитивних країн в умовах нового етапу глобалізації, а також дослідження Е. Цибульської [5] щодо процесів взаємодії формальних і неформальних регулятивних механізмів економічних практик у транзитивному періоді.

Ми поділяємо думку М. Бондарця, що не випадково розвинені та деякі транзитивні країни розбудовують власні моделі соціально орієнтованої та екосоціальної ринкової економіки. Науковець зауважує, що світовий досвід сталого розвитку вказує на необхідність структурно-технологічної модернізації виробництва, ефективного використання наявних ресурсів, творчого потенціалу суспільства і окремої людини для розвитку конкретної країни. Ця стратегія має забезпечити соціально-економічне зростання, збереження навколишнього середовища та раціональне використання ресурсного потенціалу [6].

На думку А. Мазаракі, вагомим науковим та прикладним лейтмотивом розуміння важливості дослідження транзитивності НТС України є те, що на неї дедалі гостріше впливають трансформаційні фактори, вона змінюється, набуваючи нових рис, якостей, модифікуються механізми її функціонування та визначаються нові можливості подальшої трансформації [7].

Наукові основи соціально-економічного феномену НТС досить активно обговорюються як у теоретичній, так і прикладній сферах [8–12]. При цьому у сучасних дискусіях щодо генезису, природи та перспектив розвитку НТС цей процес аналізується на основі системного, функціонального, процесного та комбінованих підходів, що не дозволяє повною мірою враховувати специфіку впливу глобальних трендів та поведінки економічних суб'єктів, яка у транзитивній економіці має певні особливості.

Наведені аргументи дають підстави констатувати, що дослідження транзитивності НТС є актуальним, оскільки надають можливість проаналізувати стан та особливості розвитку амбівалентної за сутністю НТС та виявити протиріччя, ризики та альтернативи її розвитку.

Метою статті є дослідження проявів транзитивності НТС як латентного процесу для визначення вектору її розвитку у глобальних координатах.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою статті є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики трансформаційних процесів та транзитивності, а також матеріали Всесвітньої туристичної організації (*UNWTO*). У процесі дослідження використано сукупність наукових методів та підходів: системний, структурно-функціональний, аналізу і синтезу, порівняння.

Результати дослідження. Фундаментальною особливістю функціонування НТС є перманентне зростання феномену конвергентності технологій, які нині виступають драйвером розвитку, що впливає на НТС. Саме тому слушною є наукова позиція таких дослідників, як Є. Дубровська, В. Агранович, Т. Марцинківська, У. Блок, У. Барнет, М. Худік, Л. Черчай, Т. Демунк, Б. де Рок [13–19], які визначають транзитивність типом соціально-економічних відносин, що відображає не лише перехід від одного стану до іншого, а постійну змінність, динамічність процесів. Науковець М. Бондарець зазначає, що «транзитивна економіка – це стадія економічного розвитку країни, яка щільно пов'язана з розвитком глобальної економіки та світової економічної системи, що характеризується поширенням процесів глобалізації, глобальної інтеграції, урбанізації, прискорення темпів НТП, розвитком інформаційно-комунікаційної сфери, посиленням ролі держави» [6].

Подібної позиції дотримується Н. Амосова, яка аргументувала, що «транзитивність економіки – це особлива її властивість, яка формується під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів та має націлювати на підвищення ефективності і стабільності в цілому національну економічну систему» [20].

НТС як підсистема національної економіки також характеризується транзитивністю, під якою розуміємо властивість НТС як динамічної системи перебувати у стані постійного руху під впливом факторів мезо-, макро- та мікросередовища, що спрямовує її рух на інноваційну модель розвитку як основи забезпечення конкурентоспроможності на локальному і глобальному туристичних ринках.

Таким чином, в основу транзитивності НТС покладено протиріччя, які призводять до зміни її якостей, зумовлених:

➤ окремими первинними (базовими) процесами розвитку (прийняття законів, нормативних документів, створення регулюючих органів, започаткування участі у міжнародних організаціях, заходах, формування іміджу та бренду);

➤ перманентними трансформаційними процесами (пошук оптимальної моделі регулювання сфери туризму, зміна законодавчих актів, податкових заходів (туристичний збір), візові заходи; різкі зміни обсягів та структури туристичних потоків і, відповідно, бюджетних надходжень, залучення на ринок України міжнародних готельних, туристичних, авіаційних, страхових та інших інфраструктурних корпорацій, недосконалість та змінність статистичної звітності).

Враховуючи глобальні та локальні чинники, що впливають на розвиток НТС, на *рис. 1* представлено періоди її транзитивності відповідно до інтенсивності часових і структурних параметрів, що зумовлюють цей процес. При цьому в основу моделювання покладено періодизацію циклів еволюції міжнародної економічної і політичної систем з XVIII ст. і донині (*табл. 1*).

Таблиця 1

Періодизація циклів еволюції міжнародної економічної і політичної систем з XVIII ст. і донині [21; 22]

Цикл	Період, років	Фаза повного еволюційного циклу міжнародної системи	Довільне датування, рр.	Напрямки руху хвиль	Тривалість, років (приблизно)
I	120	Структурна криза	1753–1789	Зниження	36
		Технологічний переворот	1789–1813	Підвищення	24
		Великі потрясіння	1813–1849	Зниження	36
		Революція міжнародного ринку	1849–1873	Підвищення	24
II	96	Структурна криза	1873–1897	Зниження	24
		Технологічний переворот	1897–1921	Підвищення	24
		Великі потрясіння	1921–1945	Зниження	24
		Революція міжнародного ринку	1945–1969	Підвищення	24
III	72*	Структурна криза	1969–1981	Зниження	12
		Технологічний переворот	1981–2005	Підвищення	24
		Великі потрясіння	2005–2017	Зниження	12
		Революція міжнародного ринку	2017–2041*	Підвищення	24

* Прогнозні дані.

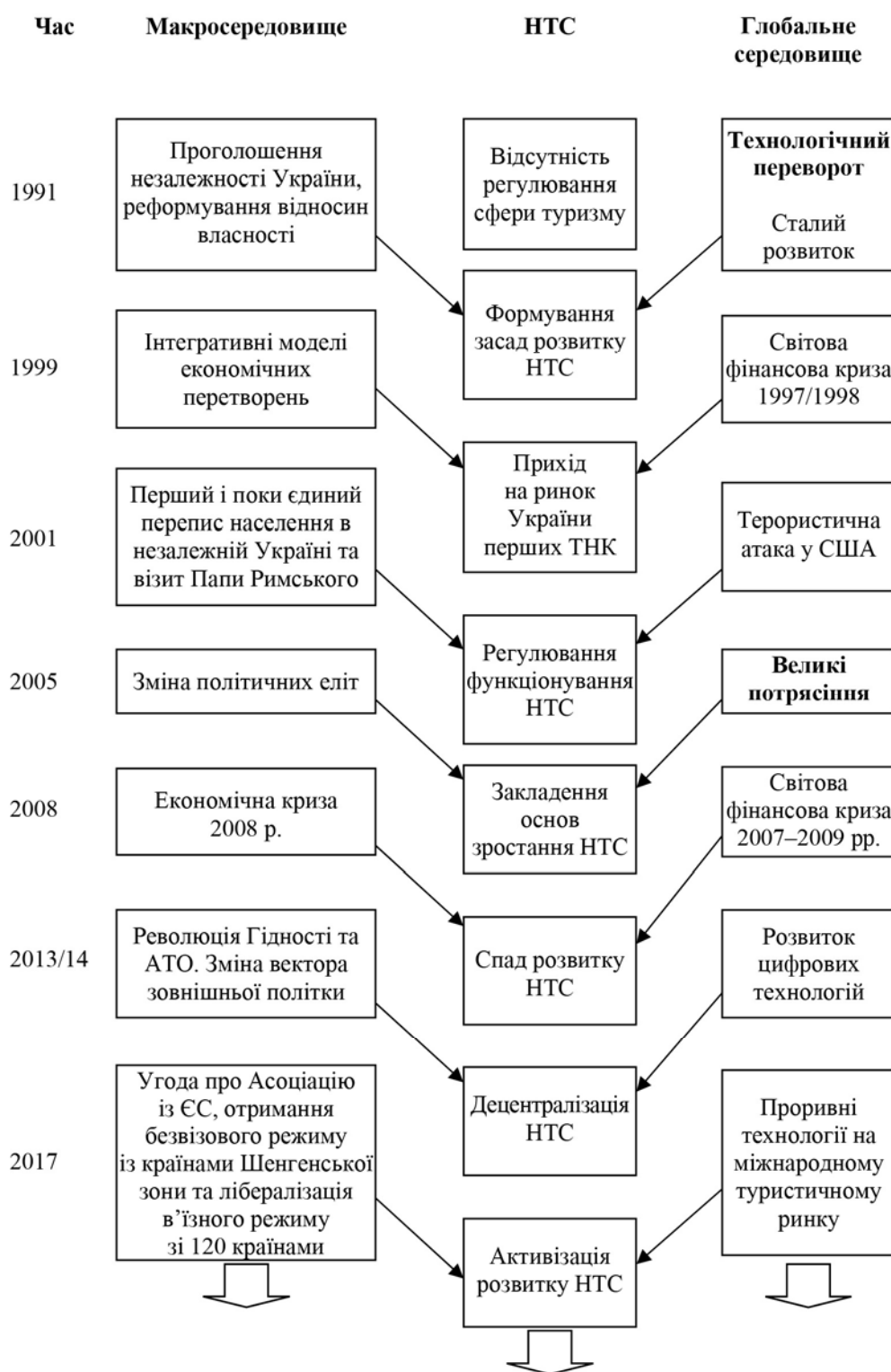

Рис. 1. Часові та структурні параметри транзитивності НТС

Джерело: авторська розробка.

На основі проведеного дослідження виокремлено ознаки транзитивності НТС (табл. 2).

Ознаки транзитивності національної туристичної системи

Ознака	Сутність
Невизначеність	Відсутність повної адекватної інформації, чітких бачень процесів
Фрагментарність	Відсутність єдиного та незмінного протягом певного періоду бачення розвитку (часті зміни напрямів діяльності, органів регулювання, законодавчих актів тощо)
Суперечливість	Наявність різноспрямованих «центрів впливу», відсутність комплексного системного підходу
Кризовість	Загострення протиріч у внутрішньому і зовнішньому середовищах НТС
Інноваційність	Зародження принципово нових структур, видів діяльності, поведінки, процесів
Темпоральність	Темпоральна (часова) орієнтація передбачає сприйняття часу, орієнтується на точки відліку (вихідний пункт)
Поліваріантність	Наявність багатьох альтернатив та проблем їх вибору, визначення переваг
Ризикоорієнтованість	Готовність до виникнення ризиків та подолання їх наслідків
Трансформація потреб туриста та туристичного продукту	Формування «нового типу туриста» із певною специфікою бачення, перевагами та потребами і, відповідно, пропозиція «нового» туристичного продукту
Спрямованість на підвищення ефективності та стабільності	Стратегічним результатом впливу транзитивності має стати підвищення ефективності та стабільності НТС

Джерело: авторська розробка.

Результати аналізу наведених ознак транзитивності НТС свідчать, що транзитивність породжує як негативні, так і позитивні тенденції. Транзитивний стан НТС обумовлений протиріччями щодо її розвитку серед різних гілок влади, представників регіонів, лобістів та інших стейкхолдерів. Крім того, невизначеність умов функціонування підсистем НТС призвело до того, що «туристичні підприємства на сьогодні перебувають під негативним впливом комплексу чинників мега-, макро- та мезосередовища, непередбачуваних за своїми обсягом, силою впливу та характером» [11, с. 305].

До протиріч, що спричинили транзитивність НТС, доцільно віднести державну регуляторну політику, зміни центрального органу регулювання сфери туризму, прийняття у 2013 р. «Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року» та втрата її чинності у 2014 р., відміну курортного збору та запровадження туристичного у 2011 р.

До комплексу факторів, які обумовлюють кризові явища у розвитку НТС, належать і політичні, зокрема військова агресія РФ проти України. Дослідження *UNWTO «Travel & Tourism economic impact Ukraine 2017»* на основі методики *Tourism Satellite Account: Recommended*

Methodological Framework [23] визначають економічний внесок сектора «Подорожі і туризм» із врахуванням прямого, непрямого та індукованого внеску туризму у ВВП країни. Проте уже для 2015 р. характерним є формування зростаючого тренду відповідних показників. Останні сім років, незважаючи на негативні впливи, прямий внесок НТС у ВВП України демонструє позитивний тренд: зростання становить 56.1 % (рис. 2).

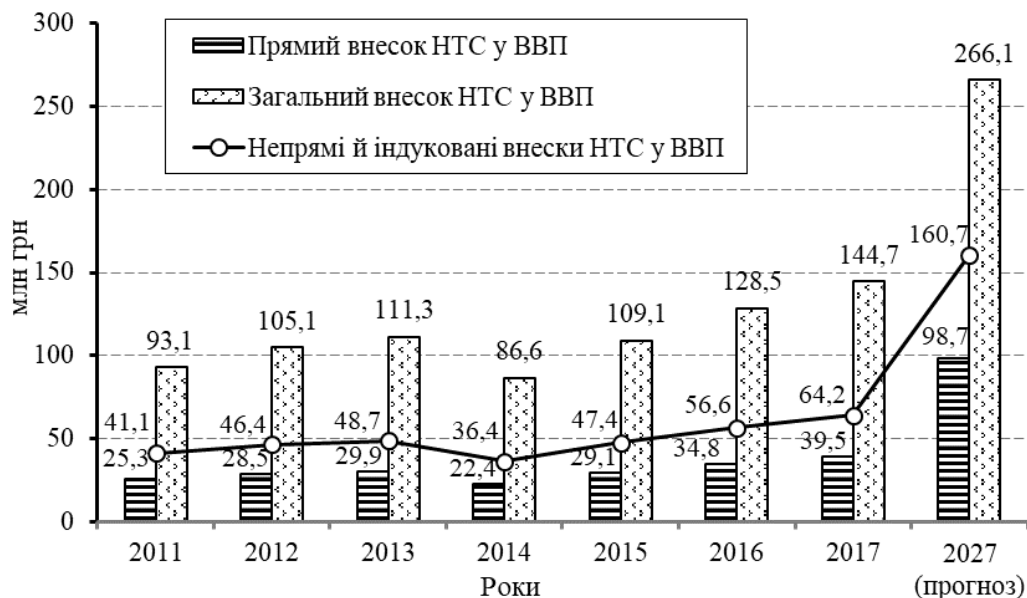

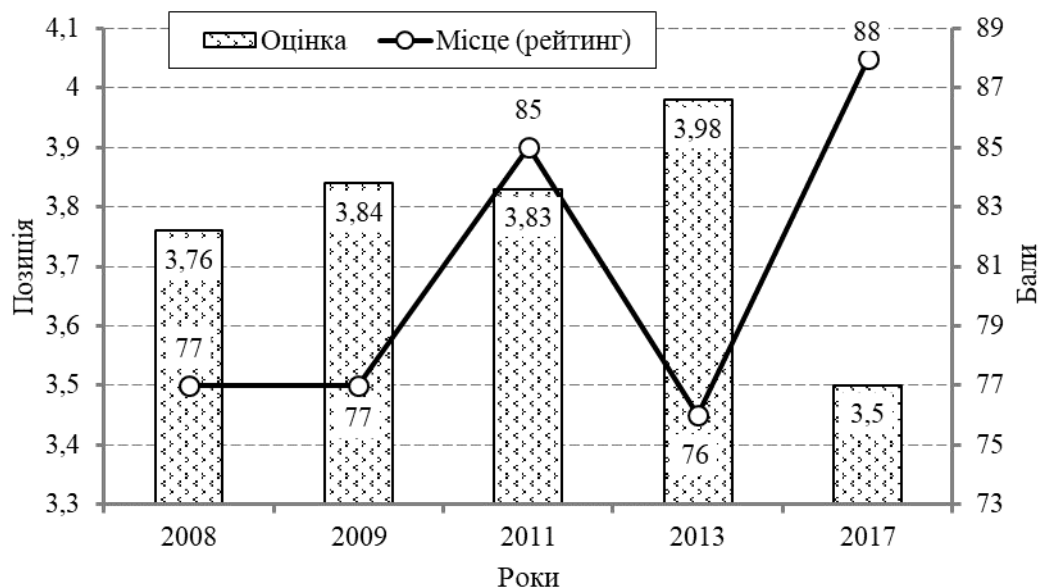
Рис. 2. Економічний внесок національної туристичної системи у ВВП України у 2011–2017 рр.

Джерело: розроблено авторами за [23, с. 13].

Невисокі темпи розвитку НТС у глобальному вимірі обумовлюють явище ентропії (неструктурованості) НТС. На користь цієї тези вказують значні втрати конкурентних позицій України на європейському та світовому ринках туристичних послуг. Це відобразилось на погіршенні рейтингу глобальної конкурентоспроможності (рис. 3). У 2008–2017 рр. індекс глобальної конкурентоспроможності України – 76–88 рейтингові позиції серед 136 країн світу.

Кризовий етап у розвитку НТС є не лише негативною ознакою, а також і стимулюючим фактором, що обумовлює розроблення заходів адаптації до трансформаційних умов, за яких криза сприяє впровадженню інновацій. Зокрема, домінуючим атрибутом транзитивного суспільства, у т. ч. і НТС (прим. авт.) є інновація – як механізм, що конструює створення принципово нового порядку [15]. Так, «вихід з національного туристичного ринку кримської дестинації підвищив активність попиту туристів на локальні дестинації у південній частині материкової України (Миколаївська, Херсонська та Одеська області) у прибережній зоні Чорного моря» [11]. Також це призвело до розвитку внутрішнього туризму і посилення екскурсійної складової у пакеті туристичного

обслуговування. Різке скорочення обсягів в'їзду в Україну російських громадян (з 2014 р.) сприяє пошуку інших ініціативних ринків залучення туристів (Китай, Туреччина, Ізраїль, європейські країни) та формування комплексних туристичних продуктів з іншими країнами і регіонами (Грузія – Україна – Молдова; Україна – Польща – Литва; придунайські, волинські регіони), нових видів і модифікацій туристичних продуктів.

Примітки: чим вище місце (рейтинг), тим гірша ситуація; у дослідженні 2015 р. позиція України не визначалась.

Рис. 3. Динаміка рейтингу глобальної конкурентоспроможності України на ринку туристичних послуг у 2008–2017 рр.

Джерело: розроблено авторами за [24–29].

Так, за часткою обсягу в'їзного потоку до України у 2013 р. 41.7 % забезпечувала РФ, займаючи першу позицію, а вже у 2016 р. – лише 11.1 %. Натомість на перші позиції перемістилися громадяни Молдови (32.2 %), Білорусі (13.7 %). Причому, порівняно з 2013 р. у 2016 р. зростає кількість відвідувань України громадянами Угорщини (на 64.5 %), Туреччини (на 32 %), Ізраїлю (більше ніж у 2 рази) [30, с. 6]. Іншим прикладом може бути реакція на високі ціни у засобах розміщення в Україні – розвиток мережі хостелів та приватних апартаментів.

Незважаючи на наукову позицію, що транзитивність не може бути необмеженою в часі [20], їй притаманна темпоральність, оскільки транзитивність відбувається в часі, причому обидва процеси детермінують один одного.

Виходячи із невизначеності та необхідності вибору між альтернативними варіантами розвитку, ознаки поліваріантності та ризикоорієнтованості транзитивності НТС мають особливий прояв і свідчать про необхідність аналізу можливих напрямів розвитку НТС та вибору їх оптимальної альтернативи.

Транзитивність НТС також обумовлена і трансформацією «туриста» як об'єкта споживання туристичного продукту. П. Саттон і Дж. Хаус, досліджуючи туризм в епоху постмодернізму, доходять висновку, що на горизонті постмодерністського ландшафту настає нова епоха туризму: «новий час туризму» (New Age tourism) для людей нового часу [31]. Дослідник А. Рай [32] характеризує нового туриста аббревіатурою «REAL», що означає Rewarding, Enriching, Adventuresome, Learning Experience, («винагорода (користь)», «збагачення», «пригоди», «навчальний досвід»). А П. Саттон і Дж. Хаус вважають, що нового туриста характеризує прагнення до екологічності, соціальної відповідальності, конструктивної та взаємовигідної взаємодії гостя і господаря ... цей «новий час туризму» можна розглядати як суміш ідентичного туризму (identity tourism) та сталого туризму, і це є відмовою від існуючого масового туризму [31]. Подібні висновки обґрунтовує М. Гізольт [33].

Враховуючи властивість НТС перебувати у стані постійного руху під впливом факторів мезо-, макро- та мікросередовища, що спрямовує її рух на інноваційну модель розвитку як основи забезпечення конкурентоспроможності на локальному і глобальному туристичних ринках, доречно згадати про доцільність формування проміжних та стратегічних цілей. Зокрема, лауреат Нобелівської премії Л. Клейн наголошував: перехідна економіка не повинна негайно налаштовуватися на досягнення кінцевих цілей. Спочатку треба прагнути до досягнення певної макро-економічної стабільності. У країнах – колишніх членах РЕВ*, наприклад, альтернативний шлях міг би полягати в стабілізації (в широкому сенсі) і подальшому реструктуруванні економіки [34]. Відповідно, для НТС необхідно чітко сформулювати тактичні цілі у періодах її транзитивності (рис. 4).

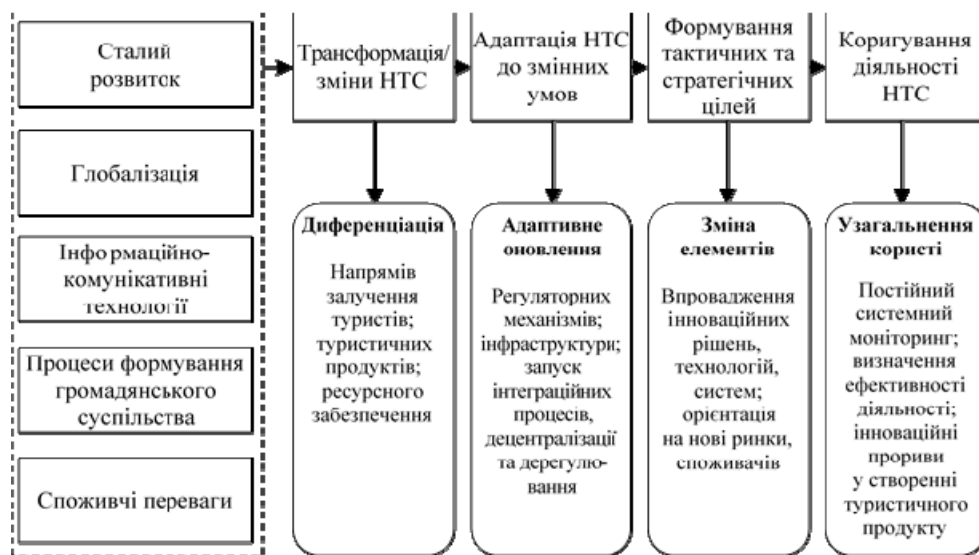

Рис. 4. Вектор транзитивності національної туристичної системи

Джерело: авторська розробка.

* РЕВ – Рада економічної взаємодопомоги, міжурядова економічна організація, що існувала в 1949–1991 рр. в рамках країн: Албанія, Болгарія, В’єтнам, Куба, НДР, Монголія, Польща, Румунія, СРСР, Угорщина, Чехословаччина.

Представлений на *рис. 4* вектор транзитивності НТС сформований з урахуванням позиції Т. Парсонса, який звів у комплекс процеси структурних змін: диференціація (*differentiation*), адаптивне оновлення (*adaptive upgrading*), наявність складових елементів (*inclusion*) та узагальнення користі (*value generalization*), а також методи інтеграції у диференційовані суспільства [35]. Таким чином, сукупність процесів глобалізації, формування громадянського суспільства, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, врахування принципів сталого розвитку, трансформації ірраціональних й екзистенціальних цінностей споживачів формують базові передумови транзитивності НТС.

Сприймаючи зовнішні впливи та внутрішні каталізаційні процеси, НТС як відкрита система адаптується до них та визначає можливі альтернативи розвитку, і тим самим відбувається адаптивне оновлення елементів цієї системи. Розуміння невідворотності змін потребує формування проміжних та стратегічних цілей, згідно з чим відбуваються зміни, оновлення, модернізація підсистем НТС. На основі зазначених процесів відбувається коригування діяльності НТС, отримання результатів та «сприйняття» їх користі.

Висновки. Національна туристична система України функціонує і розвивається під постійним впливом трансформаційних рушійних сил різної природи, потужності, наслідків, які принципово змінюють масштаби, складові, співвідношення між зовнішніми і внутрішніми чинниками розвитку національної туристичної системи. Такими чинниками впливу є: зміна моделі державного регулювання (перехід до європейської) у контексті перенесення вектора впливу на національну туристичну систему до економічної сфери; посилення процесів децентралізації, дерегулювання, інтеграції і консолідації, які в свою чергу зумовлюють зміни в її структурі, структурі туристичних потоків та попиту і пропозиції туристичного продукту; технологічні та інформаційно-комунікаційні зміни; переважання негативних політичних та соціально-економічних тенденцій. Під дією зазначених факторів формується новий тип соціально-економічних відносин – транзитивність, в основу якого покладено протиріччя, які призводять до зміни якостей різних сфер суспільства, в тому числі й туризму.

Обґрунтовано, що транзитивність НТС – це її властивість як динамічної системи перебувати у стані постійного руху під впливом екзо- та ендегенних факторів, що спрямовує її рух на інноваційну модель розвитку як основи забезпечення конкурентоспроможності на локальному і глобальному туристичних ринках.

Необхідність зростання конкурентоспроможності та адаптації НТС до глобальних соціально-економічних процесів обумовлює її орієнтацію на принципи транзитивності, тобто врахування не лише національних, але й наднаціональних аспектів розвитку з метою забезпечення її стабільності та ефективності, оскільки НТС, маючи властивості транзитивності, спроможна успішно функціонувати у швидкозмінних умовах зовнішнього і внутрішнього середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подп'ятнікова А. Вплив транзитивного простору держави на розвиток суспільства: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 1 (32). С. 49-53.
2. Абакумова В. І. Методологія дослідження мінливих періодів історії. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2015. Вип. 2. С. 27-31.
3. Матвеева Л. Г. Транзитивне суспільство та транзитивна держава як категорії сучасного суспільствознавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 6-9.
4. Білорус О. Г. Історичні та стратегічні імперативи трансформації та модернізації транзитивних країн в умовах глобалізації. Історичні та стратегічні імперативи модернізації провідних і транзитивних країн світу : зб. наук. праць ; за заг. ред. О. В. Зернецької. Держ. установа «Ін-т всесвітньої історії НАН України». Київ : ДУ «Ін-т всесвітньої історії НАН України», 2017. С. 5-12.
5. Цибульська Е. І. Взаємодія інституційних механізмів регулювання економічних практик у транзитивному періоді : вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.». Харків, 2015. Т. 21. С. 324-332.
6. Бондарець М. В. Імперативи глобалізації сталого розвитку транзитивних країн у кризових умовах. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2013. № 2. URL : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6255>.
7. Mazaraki A., Boiko M., Bosovska M., Vedmid N., Okhrimenko A. Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. № 16 (1). С. 68-84. URL : [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07).
8. Економічні пріоритети національного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія. Ч. 2 ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 423 с.
9. Ткаченко Т. І., Мельниченко С. В., Бойко М. Г. та ін. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 596 с.
10. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 2-ге вид. 463 с.
11. Ткаченко Т. І. Український туризм в умовах турбулентності. *Карпатський край*. 2015. № 1-2 (6-7). С. 305-313.
12. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 608 с.
13. Дубовская Е. М. Социализация в изменяющемся мире : в кн.: Г. М. Андреева, А. И. Донцова (ред.) Социальная психология в современном мире. М. : Аспект Пресс, 2002. С. 148-162.
14. Дубовская Е. М. Транзитивность общества как фактор социализации личности. *Психологические исследования*. 2014. 7(36). URL : <http://psystudy.ru>.
15. Агранович В. Б. Инновации в транзитивном обществе: социально- философский анализ : автореф. на соискание ученой степени канд. филос. наук : 09.00.11 – социальная философия, 2007. 27 с.
16. Марцинковская Т. Д. Феноменология и механизмы развития: историко-генетический подход. *Психологические исследования*. 2012. 5 (24). С. 12. URL : <http://psystudy.ru>.
17. Block, W. E. and Barnett, P. W. (2015). Rejoinder to Hudik on transitivity, *MEST Journal*, Vol. 3. № 1, P. 81-86. DOI : <http://doi.org/10.12709/mest.03.03.01.09>.
18. Hudík, M. (2012). Transitivity: A Comment on Block and Barnett, *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 15 (4). P. 456-462. Retrieved from <https://kie.vse.cz/wp-content/uploads/Transitivity.pdf>.
19. Cherchye, L. and Demuynck, Thomas and de Rock, Bram. Transitivity of Preferences: When Does it Matter? (November 2015). Available at SSRN: Retrieved from : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2694952>.

20. Амосова Н. А. Влияние транзитивности национальной экономической системы на банковскую деятельность в эпоху глобализации. Специально для Банкир.ру. – 02.09.2005. URL : http://bankir.ru/publikacii/20050902/vliyanie-tranzitivnosti-nacionalnoi-ekonomicheskoi-sistemi-na-bankovskuyu-deyatelnost-v-epoxy-globalizacii-1378377/#_ftn1.
21. Пантин В. И., Лапкин В. В. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития, 2006. 300 с.
22. Гайдай Ю. В. Еволюція економічної глобалізації та її рушійні сили. Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. Вип. 217. Т. IV. Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. С. 943-970.
23. World travel & tourism council (2017), Travel & Tourism economic impact Ukraine 2017. Retrieved from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/ukraine2017.pdf>.
24. World Economic Forum (2008). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.225.7976&rep=rep1&type=pdf>.
25. World Economic Forum (2009). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2009. Managing in a Time of Turbulence. Retrieved from http://www.ontit.it/opencms/export/sites/default/ont/it/documenti/files/ONT_2009-03-04_02101.pdf.
26. World Economic Forum (2011). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2011. Beyond Downturn. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/TTCR11>.
27. World Economic Forum (2013). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2013. Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf.
28. World Economic Forum (2015). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2015. Growth through Shocks. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf.
29. World Economic Forum (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf.
30. Мазаракі А. А., Бойко М. Г., Охріменко А. Г. Форсайт розвитку національної туристичної системи. *Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*. 2018. № 3. С. 5-22.
31. Sutton, P., House, J. (2000). The New Age of Tourism: Postmodern Tourism for Postmodern People? 2000. Retrieved from <http://www.arasite.org/pspage2.htm>.
32. Raj, A. (2007). The New Age of Tourism – And the New Tourist // Institute of Tourism and Hotel Management, Bundelkhand University. Retrieved from http://www.indianmba.com/Faculty_Column/FC565/fc565.html.
33. Gisolf, M. C. (2013). A New Age in Tourism // A case study of New Age centres in Costa Rica, Health, Tourism and Hospitality: Wellness, Spas and Medical Travel, 2nd Ed., Smith, M. & Puckzo, L. eds., Routledge, Oxon, UK.
34. Klein, L. R. (2001). «What do Economists Know about Transition to a Market System?» in Lawrence R. Klein and Marshall Pomer (eds), The New Russia: Transition gone awry, Stanford, CA: Stanford University Press.
35. Parsons, T. (1971). The system of modern societies, Englewood Cliffs: Prentice-Hall (Foundations of Modern Sociology Series), 152 p.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2018.

Boiko M., Vedmid N., Okhrimenko A. The transitivity of the national tourism system.

Background. *The vector of the development of the national tourism system (NTS) in the national and global socio-economic space requires an understanding of the logic of transit processes, characteristic for the current economic situation. Today, the markers for the development of NTS is the unprecedented growth of information flows, the genesis of new risks and «challenges», which predetermines the study of the essence and features of its transformations.*

The analysis of recent researches and publications gives grounds to state that research on the transitivity of NTS is relevant, since it provides an opportunity to investigate the state and peculiarities of the development of the ambitious nature of NTS with the discovery of contradictions, risks and effective alternatives to its development.

The aim of the article is to study the manifestations of transitivity of NTS as a latent process for determining the vector of its development in global coordinates.

***Materials and methods.** The scientific works of domestic and foreign scientists on the problems of transformational processes and transitivity, as well as materials of the World Tourism Organization (UNWTO) are theoretical and methodological basis of the article. In the course of the research a set of scientific methods and approaches was used: systemic, structural-functional, analysis and synthesis, comparisons.*

***Results.** The essence and manifestations of transitivity of the national tourism system were investigated. The definition of transitivity of NTS is given. It is its property as a dynamic system to be in a state of constant motion under the influence of exogenous factors, which directs its movement towards an innovative model of development as the basis of ensuring competitiveness on the local and global tourist markets. Taking into account the global and local factors influencing the development of NTS, the time and structural parameters of the transitory nature of the NTS are presented. The study of the preconditions of origin and the processes of formation and development of NTS made it possible to propose a mechanism for its transitivity. It is revealed that the necessity of increasing competitiveness and adaptation of NTS to international socioeconomic processes determines its orientation and taking into account the principles of transitivity.*

***Conclusion.** The national tourism system of Ukraine functions and develops under the constant influence of the transformational driving forces of different nature, power, and consequences. These forces fundamentally change the scale, components and relations between external and internal factors of the development of the national tourism system, under the influence of which a new type of socio-economic relations is formed – the transitivity, which is based on contradictions, which lead to changes in the qualities of various spheres of society, including the tourism.*

The need for the growth of competitiveness and adaptation of NTS to international socio-economic processes predetermines its orientation to the principles of transitivity, that is, taking into account not only national but also supranational aspects of development in order to ensure its stability and efficiency, since the NTS, having the properties of transitivity, will be able to successfully operate in rapidly changing external and internal environments.

Keywords: tourism, national tourism system, transformation, transitivity.

REFERENCES

1. Podp'jatnikova, A. (2017). Vplyv tranzytyvnogo prostoru derzhavy na rozvytok suspil'stva: derzhavno-upravlins'kyj aspekt [Influence of the Transitional Space of the State on the Development of Society: Public-Management Aspect]. *Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja – Public administration and local self-government*, 1 (32), 49-53 [in Ukrainian].
2. Abakumova, V. I. (2015). Metodologija doslidzhennja minlyvyh periodiv istorii' [Methodology of the study of changing periods of history]. *Istorychni studii' suspil'nogo progresu – Historical studios of social progress*, 2. 27-31 [in Ukrainian].
3. Matvjejeva, L. G. (2015). Tranzytyvne suspil'stvo ta tranzytyvna derzhava jak kategorii' suchasnogo suspil'stvoznavstva [Transitive society and a transitive state as the categories of modern social science]. *Pivdenoukrai'ns'kyj pravnychyj chasopys – South Ukrainian legal magazine*, 2. 6-9 [in Ukrainian].
4. Bilorus, O. G. (2017). Istorychni ta strategichni imperatyvy transformacii' ta modernizacii' tranzytyvnyh kraï'n v umovah globalizacii'. Istorychni ta strategichni imperatyvy modernizacii' providnyh i tranzytyvnyh kraï'n svitu [Historical and strategic imperatives

- of transformation and modernization of transitive countries in the conditions of globalization. Historical and strategic imperatives of modernization of the leading and transitive countries of the world]. O. V. Zernec'ka (Eds.). zb. nauk. prac' – *collection of scientific works*. (pp. 5-12). Kyi'v : DU "In-t vsesvitn'oi' istorii' NAN Ukrai'ny" [in Ukrainian].
5. Cybul's'ka, E. I. (2015). Vzajemodija instyucijnyh mehanizmiv reguljuvannja ekonomichnyh praktyk u tranzytyvnomu periodi [Interaction of institutional mechanisms of economic practices regulation in the transitive period]. *Vcheni zap. Harkiv. gumanitar. un-tu "Nar. ukr. akad."* (Vols. 21), (pp. 324-332). Harkiv [in Ukrainian].
 6. Bondarec', M. V. (2013). Imperatyvy globalizacii' stalogo rozvytku tranzytyvnyh kraj' n u kryzovyh umovah [Imperatives of globalization of sustainable development of transitive countries in crisis conditions] *Strategija rozvytku Ukrai'ny. Ekonomika, sociologija, pravo – Strategy of Ukraine's development. Economics, sociology, law*, 2. Retrieved from <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6255> [in Ukrainian].
 7. Mazaraki, A., Boiko, M., Bosovska, M., Vedmid, N., Okhrimenko, A. (2018). Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 16 (1), 68-84. Retrieved from [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07) [in English].
 8. Mazaraki, A. A. (Eds.). (2008). *Ekonomichni priorytety nacional'nogo rozvytku v konteksti globalizacijnyh vyklykiv [Economic priorities of national development in the context of globalization challenges]* (Ch. 2). Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
 9. Tkachenko, T. I., Mel'nychenko, S. V., Bojko, M. G. ta in. (2010). *Strategichnyj rozvytok turystychnogo biznesu [Strategic development of tourism business]* A. A. Mazaraki (Eds.). Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
 10. Tkachenko, T. I. (2009). *Stalij rozvytok turyzmu: teorija, metodologija, realii' biznesu [Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realities]*. (2nd ed.). Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
 11. Tkachenko, T. I. (2015). Ukrai'ns'kyj turyzm v umovah turbulentnosti [Ukrainian tourism in the conditions of turbulence]. *Karpats'kyj kraj – Carpathian land*, 1-2 (6-7). 305-313 [in Ukrainian].
 12. Myhajlichenko, G. I. (2012). *Innovacijnyj rozvytok turyzmu [Innovative development of tourism]*. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
 13. Dubovskaja, E. M. (2002). Socializacija v izmenjajushhemsja mire [Socializacija v izmenjajushhemsja mire] : v kn.: G. M. Andreeva, A. I. Doncova (Eds.). (pp. 148-162) Moscow : Aspekt Press [in Russian].
 14. Dubovskaja, E. M. (2014). Tranzitivnost' obshhestva kak faktor socializacii lichnosti. Psihologicheskie issledovanija [Transitivity of society as a factor of socialization of the individual. Psychological research], 7 (36). Retrieved from <http://psystudy.ru> [in Russian].
 15. Agranovich, V. B. (2007). Innovacii v tranzitivnom obshhestve: social'no- filosofskij analiz [Innovations in a transitive society: socio-philosophical analysis]: *Extended abstract of candidate's thesis* [in Russian].
 16. Marcinkovskaja, T. D. (2012). *Fenomenologija i mehanizmy razvitija: istoriko-geneticheskij podhod. Psihologicheskie issledovanija [Fenomenologija i mehanizmy razvitija: istoriko-geneticheskij podhod. Psihologicheskie issledovanija]*, 5 (24). Retrieved from <http://psystudy.ru>. [in Russian].
 17. Block, W. E. and Barnett, II W. (2015). Rejoinder to Hudik on transitivity, *MEST Journal*, Vol. 3. № 1, P. 81-86. DOI : 10.12709/mest.03.03.01.09 [in English].
 18. Hudík, M. (2012). Transitivity: A Comment on Block and Barnett, *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 15 (4). P. 456-462. Retrieved from <https://kie.vse.cz/wp-content/uploads/Transitivity.pdf> [in English].
 19. Cherchye, L. and Demuynck, Thomas and de Rock, Bram. Transitivity of Preferences: When Does it Matter? (November 2015). Available at SSRN: Retrieved from : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2694952> [in English].

20. Amosova, N. A. (2005). *Vlijanie tranzitivnosti nacional'noj jekonomicheskoy sistemy na bankovskuju dejatel'nost' v jepohu globalizacii* [Influence of transitivity of the national economic system on banking activities in the age of globalization]. Retrieved from http://bankir.ru/publikacii/20050902/vliyanie-tranzitivnosti-nacionalnoi-ekonomicheskoi-sistemi-na-bankovskuyu-deyatelnost-v-epohy-globalizacii-1378377/#_ftn [in Russian].
21. Pantin, V. I., Lapkin, V. V. (2006). *Filosofija istoricheskogo prognozirovanija: ritmy istorii i perspektivy mirovogo razvitija* [The philosophy of historical forecasting: rhythms of history and perspectives of world development] [in Russian].
22. Gajdaj, Ju. V. (2006). Evoljucija ekonomichnoi' globalizacii' ta i'i' rushijni syly. Ekonomika: problemy teorii' ta praktyky [The evolution of economic globalization and its driving forces. Economics: problems of theory and practice]. *zb. nauk. prac' – collection of scientific works*, 217. (Vol. IV). Dnipropetrovs'k : DNU [in Ukrainian].
23. World travel & tourism council (2017), Travel & Tourism economic impact Ukraine 2017. Retrieved from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/ukraine2017.pdf> [in English].
24. World Economic Forum (2008). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.225.7976&rep=rep1&type=pdf> [in English].
25. World Economic Forum (2009). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2009. Managing in a Time of Turbulence. Retrieved from http://www.ontit.it/opencms/export/sites/default/ont/it/documenti/files/ONT_2009-03-04_02101.pdf [in English].
26. World Economic Forum (2011). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2011. Beyond Downturn. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/TTCR11> [in English].
27. World Economic Forum (2013). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2013. Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf [in English].
28. World Economic Forum (2015). The Travel & Tourism. Competitiveness Report 2015. Growth through Shocks. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf [in English].
29. World Economic Forum (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf [in English].
30. Mazaraki, A. A., Bojko, M. G., Ohrimenko, A. G. (2018). Forsajt rozvytku nacional'noi' turystychnoi' systemy [Foresight development of the national tourism system]. *Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu – Herald. Kyiv National University of Trade and Economics*, 3, 5-22 [in Ukrainian].
31. Sutton, P. House, J. (2000). The New Age of Tourism: Postmodern Tourism for Postmodern People? 2000. Retrieved from <http://www.arasite.org/pspage2.htm> [in English].
32. Raj, A. (2007). The New Age of Tourism – And the New Tourist // Institute of Tourism and Hotel Management, Bundelkhand University. Retrieved from http://www.indianmba.com/Faculty_Column/FC565/fc565.html [in English].
33. Gisolf, M.C. (2013). A New Age in Tourism // A case study of New Age centres in Costa Rica, Health, Tourism and Hospitality: Wellness, Spas and Medical Travel, 2nd Ed., Smith, M. & Puckzo, L. eds., Routledge, Oxon, UK [in English].
34. Klein, L. R. (2001). "What do Economists Know about Transition to a Market System?" in Lawrence R. Klein and Marshall Pomer (eds), *The New Russia: Transition gone awry*, Stanford, CA: Stanford University Press [in English].
35. Parsons, T. (1971). *The system of modern societies*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall (Foundations of Modern Sociology Series) [in English].